

THE INFLUENCE OF A SPECIFIC TOURIST AND SIGHTSEEING PROGRAM ON REGION RELATED KNOWLEDGE

School and educational tourism

KRZYSZTOF H. WOJCIECHOWSKI, MARCIN BOCHENEK,
PRZEMYSŁAW KĘDRA, BEATA RAFALSKA

*The Josef Pilsudski University of Physical Education in Warsaw,
Faculty of Physical Education and Sport in Biała Podlaska, Department of Tourism*

Mailing address: Krzysztof Wojciechowski, Faculty of Physical Education and Sport,
2 Akademicka Street, 21-500 Biała Podlaska, tel.: +48 83 3428700, fax: +48 83 3428800,
e-mail: krzysztof.wojciechowski@awf-bp.edu.pl

Abstract

Introduction. Participation in properly organized tourism events based the tourist potential of the region, becomes a creative experience, generating creative attitude, satisfying a number of needs and aspirations [2]. Tourism has the potential to contribute to increased effectiveness of school education. It can affect attitudes and develop appropriate habits in terms of physical activity. However, it must be accompanied by appropriate offer of activities, which is likely to generate a desirable behaviour. The purpose of this paper is to determine the influence of a specific tourism program on region related knowledge on the part of male and female students. **Material and methods.** The research conducted by way of pedagogical experiment utilizing the technique of parallel groups forms merely a small part of the entire research program carried out at the Department of Tourism of the Faculty of Physical Education and Sport in Biała Podlaska. The research was carried out in two stages – 2002-2003 and 2009-2010 and involved a total group of 272 subjects. **Results and conclusions.** Based on the obtained results it can be concluded that the proposed specific tourism program does advance the level of region related knowledge, and its impact is greater than the implementation of tasks resulting from the educational process of the contemporary school.

Key words: school tourism, education, specific program

Introduction

Tourism activity in its various forms provides ample opportunity to work on the development of observational capacities of children and young people as well as teaches how to notice new aspects of well-known phenomena and objects. Tourist peregrinations around a region where we usually live provide us with an abundant opportunity to gain cognitive experience. They facilitate direct contact with historical and natural objects, which can be a source of knowledge and aesthetic, patriotic as well as moral experiences [4].

Owing to its natural and other values the region of Southern Podlasie is a favourable place for the development of tourism. The lack of cumbersome industry and the typically agricultural nature, additionally make the environment very attractive. The landscape and its accessibility are good allies in the organization of tourism, especially its active forms, while the region is characterized by a wide range of roads, tracks and trails. Tourism in the southern part of Podlasie offers a range of opportunities to explore the landscapes, the people and the various historical monuments and cultural products of culture.

The aim of the research presented in this paper is to determine the effect of a specific tourism programme on the level of region related knowledge on the part of male and female students.

Material and methods

The research utilized the method of pedagogical experiment with the technique of parallel groups as well as initial and final measurement. 272 male and female primary school students in the southern part of Podlasie, aged 11-12, participated in the research (Tab. 1).

Table 1. Research participants

Subjects	N	%	Years
Children and youths – pedagogical experiment (experimental and control group) – (research I)	138	50.74	2002 2003
Children and youths – pedagogical experiment (experimental and control group) – (research II)	134	49.26	2009 2010
Total	272	100	

Source: Own research

The research was carried out in two stages from 2002 to 2010. Stage I took place in the spring (March) of 2002 and in the autumn (October) of 2003, while Stage II, which was a repeat of the previous research: took place from the autumn (October) of 2009 to the winter (December) of 2010. Based on the parallel-

groups technique, also referred as the two groups plan with initial and final measurement, the researchers attempted to identify and assess the suitability of a specific tourism program in the education of students. In order to evaluate the knowledge about the region of Southern Podlasie the researchers used an especially adapted "Filed guessing game".

In March 2002 - Stage I and in October 2009 - Stage II, after the completion of the initial testing, a specific program "Tourism in my Region - Tourism for the Children" was implemented at schools. The program was pursued only by the experimental groups. The control class participated in tourism on the basis of existing educational programs offered by the school.

The specific tourism program was based on the five areas of education: adventure and tourism education, physical education, regional education - cultural heritage in the region, environmental education and socio-moral education. The program took into account the basics of teaching and educational activities conducted in the field - as indicated by K. Denek - it involved "education out of the classroom" [5] in all seasons. The tasks performed by the participants required proper preparation, both before the trips, as well as during their course. The specific program was approved by the school authorities and the boards of teachers of individual schools. The final survey of the experimental and the control group was carried out in October 2003 - Stage I and in December 2010 - Stage II, using the same research tools.

Results

Based on the conducted research, at an interval of 6 years, a comparative analysis was performed of the experimental group - i.e. the students participating in the specific tourism program and the control group, pursuing the usual course of education offered by the school.

The initial survey results indicated similar levels of knowledge about the region on the part of the subjects surveyed in Stage I - 2002-2003. In the same survey conducted 6 years later, the experimental group outperformed the control group before the introduction of the variable (Tab. 2).

Table 2. Knowledge about the region of residence amongst participant of the experimental and the control group - initial survey

Answers	Years 2003-2004				Years 2009-2010			
	Experimental group		Control group		Experimental group		Control group	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Correct	441	52.5	440	54.7	509	56.0	435	48.0
Incorrect	399	47.5	364	45.3	403	44.0	477	52.0
Total	840	100.0	804	100.0	912	100.0	912	100.0
Chi-square test	$\chi^2 = 0.82/p > 0.05$				$\chi^2 = 12.02/p < 0.001/C_{kor} = 0.08$			

Source: Own research

In the final survey, conducted after the implementation of the specific program "Tourism in my region ..." we observed similar changes. In the both surveyed groups, both in the Stage I and Stage II of the educational experiment, there were more students providing correct answers to questions regarding the southern part of Podlasie. In the experimental groups, this increase was much greater. The value of χ^2 test shows that the difference in the knowledge between the groups surveyed in 2002-2003 and the repeated tests in 2009-2010 is statistically significant at the highest level. However the strength of the

relationship between the variables is small (Tab. 3).

Table 3. Knowledge about the region of residence amongst participant of the experimental and the control group - final survey

Answers	Years 2003-2004				Years 2009-2010			
	Experimental group		Control group		Experimental group		Control group	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Correct	622	74.0	511	63.5	704	77.0	513	56.0
Incorrect	218	26.0	293	36.5	208	23.0	399	44.0
Total	840	100.0	804	100.0	912	100.0	912	100.0
Chi-square test	$\chi^2 = 21.10/p < 0.001/C_{kor} = 0.11$				$\chi^2 = 90.08/p < 0.001/C_{kor} = 0.22$			

Source: Own research

In order to fully present the effects of the concerned study program on the knowledge of its participants, an analysis of the results obtained in the experimental group at the beginning and at the end of the survey was carried out. In 2002-2003, at the beginning of the experiment, the percentage of people providing correct answers as compared to those providing wrong answers was only 5.0%, in 2009-2010 it was 12.0%. These numbers changed significantly in the final survey, and the difference in Stage I of the survey was 48.0%, and 54.0% in 2009-2010. In the both presented cases, the differences were statistically significant at the highest level of $p < 0.001$ (Tab. 4).

Table 4. Knowledge about the region of residence amongst participant of the experimental group in the initial and the final survey

Answers	Years 2003-2004				Years 2009-2010			
	Initial survey		Final survey		Initial survey		Final survey	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Correct	441	52.5	622	74.0	509	56.0	704	77.0
Incorrect	399	47.5	218	26.0	403	44.0	208	23.0
Total	840	100.0	840	100.0	912	100.0	912	100.0
Chi-square test	$\chi^2 = 83.92/p < 0.001/C_{kor} = 0.22$				$\chi^2 = 93.58/p < 0.001/C_{kor} = 0.22$			

Source: Own research

A similar analysis of the knowledge results at the beginning and end of the research was performed in the control group, which pursued the standard tourism program offered by the school. The percentage of people in 2002-2003, who provided correct answers as compared to those providing wrong answers was 9.4% higher. In stage II - of the research carried out in 2009-2010, there was a situation in which more students (i.e. 4.0%), in the test on the southern part of Podlasie, gave incorrect answers. Upon completion of the educational process implemented by the school, and the survey repeated at the end of the studies, an increase in the level of knowledge was reported, in which the results of the non-parametric chi-square test were respectively 12.97 in 2002-2003 and 13.36 in 2009-2010. The differences in both cases were statistically significant at the highest level of significance, but the low correlation coefficient indicates a weak relationship between the variables (Tab. 5).

Table 5. Knowledge about the region of residence amongst participant of the control group in the initial and the final survey

Answers	Years 2003-2004				Years 2009-2010			
	Initial survey		Final survey		Initial survey		Final survey	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Correct	440	54.7	511	63.5	435	48	513	56
Incorrect	364	45.3	293	36.5	477	52	399	44
Total	804	100.0	804	100.0	912	100.0	912	100.0
Chi-square test	$\chi^2 = 12.97/p < 0.001/C_{\text{kor}} = 0.09$				$\chi^2 = 13.36/p < 0.001/C_{\text{kor}} = 0.09$			

Source: Own research

Discussion

The contemporary didactics is seeking program and organizational solutions that will stand a chance to exclude encyclopaedism and verbalism from the process of education. Teaching and educational activities in conjunction with tourism and sightseeing, in cognitive terms facilitate the exploring of new situations, objects, events, people, environments, landscapes, as well as the products of civilization. They are an excellent form in the learning process [5, 9]. The possibility of direct contact with the reality, which is of conscious and purposeful nature, reinforced by interests, and aspirations of students is multidimensional. Properly conducted classes are appropriate and useful forms of intellectual activity, emotional as well as social [6].

Activities “outside the classroom”, as emphasised by K. Denek, have not been subject of an extensive interest in education, nevertheless they aspire to become major components of teaching and educational work [5].

It is therefore necessary to seek solutions that will be able to provide an alternative and will become widely known, and to make that happen one should seek appropriate solutions in terms of teaching programs. One of the first attempts undertaken in 2002-2003, revised and gradually introduced in selected schools of the southern part of the Podlasie region [1], then modified in 2009-2010, taking into account the changes that have occurred in education and tourism was the specific program “Active tourism in my region” – aimed at children and young people. Based on the results of research carried out for this program in two stages and 6 years apart in two parallel groups – an experimental group and a control group – one can say that the initial level of knowledge about the region of Southern Podlasie was very similar in all the analysed cases. Upon completion of the final survey, it was found that the experimental group in the two stages had much greater levels of tourist and sightseeing knowledge than the control group. Analysing the level of knowledge in the initial and final survey, it was found that the increase in knowledge had occurred in all groups. However, there was a higher level of knowledge in the experimental group, which pursued the specific tourism program, which demonstrates the positive effects of the tasks included in the project “Active tourism in my region ...”.

W. Pańczyk is an author of research projects on various proposals of “out of school education” pursued based on pedagogical experiments in the form of two parallel groups, described in the literature [7, 8]. The assumptions of the research conducted by the author include, among others, tourism and recreational activities falling within physical education at various levels of schooling. The author has presented the impact of recreation and tourism activities in the field on healthy lifestyle. He also described the biological, health and educational effects. On the other hand, the research presented in this paper takes

into account the educational effects. Tourism is an integral combination of health as well as civic, moral and ecological education, and refers to physical and mental as well as polytechnic education. It should be considered in a number of aspects. Properly pursued education leads to development of interests, shapes problem oriented, alternative and global thinking as well as creates the possibility of verification of knowledge.

The “Active tourism in my region ...” program is not the only proposition. Southern Podlasie is a region that promotes relevant and appropriate tourist behaviour. Issues of regional education are systematically introduced to kindergartens and schools. Tourist attractions of this part of Podlasie are used in the education of people of various age groups. They aim to create a sense of regional identity as well as protection of cultural and natural heritage. These problems seem to be very important, especially now in the age of global information [1, 3].

Conclusions

The presented results of research carried out in 2002-2003 and 2009-2010 show that properly programmed courses in tourism can be a source of knowledge about the region, as they provide a great opportunity to confront the knowledge and theories learned at school with the reality. Information learnt this way remains in the memory of the participants, and at the same time enhances and enriches the educational process.

Tourism is an attractive form of implementation of teaching and education tasks at contemporary schools. The suggested activities of active tourism mainly carried out in the immediate area contribute significantly to the acquisition and memorization knowledge.

Literature

1. Bochenek, M. (2008). *Tourism in the education of children and youths*. Biała Podlaska: AWF [in Polish]
2. Bochenek, M. (2009). Tourism and region related knowledge of male and female students in Southern Podlasie. *Annales UMCS, Sectio B, Vol. LXIV 2*. [in Polish]
3. Boczukowa, B. (2009). The use of tourist attractions in the process of regional education in Southern Podlasie. *Annales UMCS, Sectio B, Vol. LXIV 2*. [in Polish]
4. Denek, K. (2000). *In the circle of education, sightseeing and tourism at school*. Poznań: Eruditius. [in Polish]
5. Denek, K. (2002). *Out of school*. Poznań: Wyd. Eruditius. [in Polish]
6. Denek, K. (2011). *Education out of classroom and out of school*. Poznań: Wyd. WSPiA. [in Polish]
7. Pańczyk, W. (1996). The green recipe. *Physical activity as an aid in the development and health of the young generation*. Zamość-Warsaw: Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki. [in Polish]
8. Pańczyk, W. (2012). *Physical education for health*. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski. [in Polish]
9. Turowski, L. (1996). *Tourism and education*. Warsaw: Oficyna Ipsilon. [in Polish]

Submitted: June 8, 2012

Accepted: August 27, 2012

WPŁYW AUTORSKIEGO PROGRAMU TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEGO NA WIADOMOŚCI O REGIONIE

Turystyka szkolna i edukacja

KRZYSZTOF H. WOJCIECHOWSKI, MARCIN BOCHENEK,
PRZEMYSŁAW KĘDRA, BEATA RAFALSKA

*Akademia Wychowania Fizycznego J. Piłsudskiego w Warszawie,
Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej, Zakład Turystyki*

Adres do korespondencji: Krzysztof Wojciechowski, Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu,
ul. Akademicka 2, 21-500 Biała Podlaska, tel.: 83 3428700, fax: 83 3428800,
e-mail: krzysztof.wojciechowski@awf-bp.edu.pl

Streszczenie

Wprowadzenie. Uczestnictwo we właściwie zorganizowanej turystyce na tle walorów turystycznych z wykorzystaniem potencjału regionu staje się kreatywnym przeżyciem, wyzwajającym twórcze postawy, zaspokajającym liczne potrzeby i aspiracje [2]. Turystyka może przyczynić się do wzrostu efektywności edukacji szkolnej. Może wpływać na postawy, kształtować odpowiednie nawyki względem aktywności ruchowej. Warunkiem jest jednak odpowiednia oferta zajęć, która będzie prowokowała do właściwych zachowań. Celem niniejszego opracowania jest określenie wpływu autorskiego programu z turystyki na wiadomości o regionie uczniów i uczennic. **Materiał i metody.** Badania metodą eksperymentu pedagogicznego techniką grup równoległych stanowią wycinek badań prowadzonych w Zakładzie Turystyki Wydziału Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej. Realizowane w dwóch etapach – lata 2002-2003 i 2009-2010 obejmowały łącznie grupę 272 osób. **Wyniki i wnioski.** Na podstawie uzyskanych wyników badań można stwierdzić, że proponowany autorski program z turystyki wpływa na pogłębianie wiadomości o regionie, a jego oddziaływanie jest większe niż realizacja zadań wynikających z procesu dydaktyczno-wychowawczego współczesnej szkoły.

Słowa kluczowe: turystyka szkolna, edukacja, program autorski

Wstęp

Działalność turystyczna, w jej zróżnicowanych formach, dostarcza możliwości pracy nad rozwojem zdolności obserwacyjnych dzieci i młodzieży, uczy dostrzegania nowych aspektów w znanych już zjawiskach i przedmiotach. Turystyczne peregrynacje po własnym regionie stwarzają szansę na zdobywanie doświadczenia poznawczego. Pozwalają na osobisty kontakt z obiektami historycznymi i przyrodniczymi, które mogą być źródłem wiedzy oraz przeżyć estetycznych, patriotycznych i moralnych [4].

Południowe Podlasie dzięki walorom przyrodniczym jak i pozaprzyrodniczym jest odpowiednim miejscem dla rozwoju turystyki. Brak uciążliwego przemysłu i typowo rolniczy charakter sprawiają dodatkowo, że środowisko to należy do bardzo atrakcyjnych. Ukształtowanie terenu i dostępność jest dobrym sprzymierzeńcem w organizacji turystyki zwłaszcza jej aktywnych form, region ten charakteryzuje się bogatą ofertą dróg, traktów i szlaków. Turystyka w południowej części Podlasia stwarza wiele okazji do poznawania krajobrazów, ludzi, zabytków historycznych i wytworów cywilizacji kultury.

Celem przeprowadzonych badań prezentowanych w niniejszym opracowaniu jest określenie wpływu autorskiego programu z turystyki na wiadomości o regionie uczniów i uczennic.

Materiał i metody

W badaniach wykorzystano metodę eksperymentu pedagogicznego techniką grup równoległych z pomiarem początkowym i końcowym. Udział w nich wzięło 272 uczniów i uczennic szkół podstawowych południowej części Podlasia w wieku 11-12 lat (Tab. 1).

Tabela 1. Osoby uczestniczące w badaniach

Badani	N	%	Lata
Dzieci i młodzież – eksperyment pedagogiczny (grupa eksperymentalna i kontrolna) – (badania I)	138	50,74	2002 2003
Dzieci i młodzież – eksperyment pedagogiczny (grupa eksperymentalna i kontrolna) – (badania II)	134	49,26	2009 2010
Razem	272	100	

Źródło: Badania własne

Badania zostały zrealizowane w dwóch etapach w latach 2002-2010. I etap od wiosny (marzec) 2002 r. do jesieni (październik) 2003 r. oraz II etap, który był powtórzeniem wcześniejszych badań: od jesieni (październik) 2009 r. do zimy (grudzień) 2010 r. Na podstawie techniki grup równoległych, zwaną też planem dwugrupowym z pomiarem początkowym i końcowym, starano się określić i ocenić przydatność autorskiego

programu z turystyki w edukacji uczniów. W celu oceny wiadomości o regionie Południowego Podlasia wykorzystano specjalnie do tego celu zaadaptowany test „Zgadywanki terenowej”.

W marcu 2002 r. – etap I i października 2009 r. – etap II, po realizacji badań początkowych, wprowadzono do szkół program autorski „Turystyka w moim regionie – turystyka dzieciom”, który realizowały wyłącznie grupy eksperymentalne. Klasy kontrolne uczestniczyły w turystyce na podstawie dotychczasowych programów dydaktyczno-wychowawczych szkoły.

Program autorski z turystyki opierał się na pięciu obszarach edukacyjnych: edukacji przygodowo-turystycznej, edukacji fizycznej, edukacji regionalnej – dziedzictwo kulturowe w regionie, edukacji ekologicznej i edukacji społeczno-moralnej. Uwzględniał podstawy zajęć dydaktyczno-wychowawczych prowadzonych w terenie wskazanych przez K. Denka – dotyczył „edukacji poza ławką szkolną” [5] we wszystkich porach roku. Zadania realizowane przez uczestników wymagały odpowiedniego przygotowania zarówno przed wyprawami, jak i podczas ich przebiegu. Program autorski zatwierdzony został przez dyrekcję i radę pedagogiczną poszczególnych szkół. Badania końcowe w grupie eksperymentalnej i kontrolnej zostały przeprowadzone w październiku 2003 r. – etap I oraz w grudniu 2010 r. – etap II, przy użyciu tych samych narzędzi badawczych.

Wyniki

Na podstawie przeprowadzonych badań, w odstępnie 6 lat, dokonano analizy porównawczej grupy eksperymentalnej – uczniów uczestniczących w autorskim programie z turystyki z grupą kontrolną, która realizowała dotychczasowe działania wynikające z planu dydaktyczno-wychowawczego szkoły.

Badania początkowe wskazują na zbliżone wyniki wiadomości o regionie badanych w I etapie – lata 2002-2003. W tych samych badaniach realizowanych 6 lat później, grupa eksperymentalna przewyższała grupę kontrolną przed wprowadzeniem zmiennej (Tab. 2).

Tabela 2. Wiadomości dotyczące własnego regionu w grupach eksperymentalnej i kontrolnej – badania początkowe

Odpowiedzi	Lata 2003-2004				Lata 2009-2010			
	Grupa eksperymentalna		Grupa kontrolna		Grupa eksperymentalna		Grupa kontrolna	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Poprawne	441	52,5	440	54,7	509	56,0	435	48,0
Niepoprawne	399	47,5	364	45,3	403	44,0	477	52,0
Razem	840	100,0	804	100,0	912	100,0	912	100,0
Test Chi-kwadrat	$\chi^2 = 0,82/p > 0,05$				$\chi^2 = 12,02/p < 0,001/C_{kor} = 0,08$			

Źródło: Badania własne

W badaniach końcowych po realizacji programu autorskiego „Turystyka w moim regionie ...” zaobserwowano podobne zmiany. W obydwu badanych grupach zarówno w I jak i II etapie eksperymentu pedagogicznego odnotowano wzrost liczby osób udzielających poprawnych odpowiedzi z testu dotyczącego południowej części Podlasia. W grupach eksperymentalnych wzrost ten był zdecydowanie wyższy. Wartość testu χ^2 dowodzi, iż różnica w wiadomościach pomiędzy grupami w latach 2002-2003 i badaniach powtórzonych w latach 2009-2010 jest istotna statystycznie na najwyższym poziomie. Siła związku między zmiennymi jest jednak mała (Tab. 3).

Tabela 3. Wiadomości dotyczące własnego regionu w grupach eksperymentalnej i kontrolnej – badania końcowe

Odpowiedzi	Lata 2003-2004				Lata 2009-2010			
	Grupa eksperymentalna		Grupa kontrolna		Grupa eksperymentalna		Grupa kontrolna	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Poprawne	622	74,0	511	63,5	704	77,0	513	56,0
Niepoprawne	218	26,0	293	36,5	208	23,0	399	44,0
Razem	840	100,0	804	100,0	912	100,0	912	100,0
Test Chi-kwadrat	$\chi^2 = 21,10/p < 0,001/C_{kor} = 0,11$				$\chi^2 = 90,08/p < 0,001/C_{kor} = 0,22$			

Źródło: Badania własne

W celu pełnej prezentacji wpływu omawianego programu na poziom wiedzy uczestników, przeprowadzono analizę wyników uzyskanych w grupie eksperymentalnej na początku i na końcu realizowanych badań. W latach 2002-2003 odsetek osób, na początku eksperymentu, udzielających poprawnych odpowiedzi w stosunku do błędnych wynosił zaledwie 5,0%, w latach 2009-2010 było to 12,0%. Liczby te zmieniły się znacznie w badaniach końcowych, a różnica w I etapie badań wynosiła 48,0%, natomiast w latach 2009-2010 54,0%. W obydwu przedstawianych sytuacjach różnice były istotne statystycznie na najwyższym poziomie $p < 0,001$ (Tab. 4).

Tabela 4. Wiadomości dotyczące własnego regionu w grupie eksperymentalnej w badaniach początkowych i końcowych

Odpowiedzi	Lata 2003-2004				Lata 2009-2010			
	Badania początkowe		Badania końcowe		Badania początkowe		Badania końcowe	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Poprawne	441	52,5	622	74,0	509	56,0	704	77,0
Niepoprawne	399	47,5	218	26,0	403	44,0	208	23,0
Razem	840	100,0	840	100,0	912	100,0	912	100,0
Test Chi-kwadrat	$\chi^2 = 83,92/p < 0,001/C_{kor} = 0,22$				$\chi^2 = 93,58/p < 0,001/C_{kor} = 0,22$			

Źródło: Badania własne

Podobną analizę wyników w zakresie wiadomości na początku i końcu badań przeprowadzono w grupie kontrolnej, która realizowała wyłącznie zadania z turystyki wynikające z programu dydaktyczno-wychowawczego. Odsetek osób w latach 2002-2003, które w badaniach początkowych udzielały prawidłowych odpowiedzi był wyższy o 9,4% w stosunku do osób udzielających odpowiedzi błędnych. W II etapie – badań realizowanych w latach 2009-2010 zaistniała sytuacja, w której więcej uczniów (4,0%) w teście na temat południowej części Podlasia, udzieliło niepoprawnych odpowiedzi. Po realizacji określonego procesu dydaktyczno-wychowawczego szkoły i powtórzonych na koniec badaniach odnotowano wzrost wiadomości, w którym wyniki testu nieparametrycznego chi-kwadrat wynosiły odpowiednio w latach 2002-2003 – 12,97, natomiast w latach 2009-2010 – 13,36. Różnice w obu przypadkach były istotne statystycznie na najwyższym poziomie istotności, ale niski współczynnik korelacji wskazuje na słaby związek pomiędzy zmiennymi (Tab. 5).

Tabela 5. Wiadomości dotyczące własnego regionu w grupie kontrolnej w badaniach początkowych i końcowych

Odpowiedzi	Lata 2003-2004				Lata 2009-2010			
	Badania początkowe		Badania końcowe		Badania początkowe		Badania końcowe	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Poprawne	440	54,7	511	63,5	435	48	513	56
Niepoprawne	364	45,3	293	36,5	477	52	399	44
Razem	804	100,0	804	100,0	912	100,0	912	100,0
Test Chi-kwadrat	$\chi^2 = 12,97/p < 0,001/C_{kor} = 0,09$				$\chi^2 = 13,36/p < 0,001/C_{kor} = 0,09$			

Źródło: Badania własne

Dyskusja

Współczesna dydaktyka poszukuje rozwiązań programowych i organizacyjnych, które będą miały szansę wykluczyć z nauczania encyklopedyzm i werbalizm. Zajęcia dydaktyczno-wychowawcze w połączeniu z turystyką i krajoznawstwem są w aspekcie poznawczym odkrywaniem nowych sytuacji, obiektów, zdarzeń, ludzi, środowisk, krajobrazów, a także wytworów cywilizacji. Stają się znakomitą formą w procesie nauczania [5, 9]. Możliwość bezpośredniego zetknięcia z rzeczywistością, które będzie miało charakter świadomy i celowy, wzmocnione zainteresowaniami, zamiłowaniem i aspiracjami uczniów ma charakter wielowymiarowy. Odpowiednio prowadzone zajęcia należą do właściwych i użytecznych form aktywności intelektualnej, emocjonalnej i społecznej [6].

Zajęcia „poza ławkę szkolną”, jak podkreśla K. Denek, nie były przedmiotem szerszego zainteresowania edukacji, pretendują jednak do tego by stać się znaczącymi komponentami pracy dydaktyczno-wychowawczej [5].

Należy zatem poszukiwać rozwiązań, które będą mogły stanowić alternatywę i staną się szeroko propagowane w środowisku, by tak się stało należy poszukiwać odpowiednich rozwiązań programowych. Jedną z pierwszych prób podjętą w latach 2002-2003 zwerifikowaną i wprowadzaną stopniowo w wybranych szkołach południowej części Podlasia [1], następnie zmodyfikowaną w latach 2009-2010 z uwzględnieniem zmian jakie zaszły w edukacji i turystyce był program autorski: „Turystyka aktywna w moim regionie” – adresowany do dzieci i młodzieży. Na podstawie wyników badań realizowanych dla powyższego programu w dwóch etapach i odstępnie 6 lat w dwóch równoległych grupach eksperymentalnej i kontrolnej – można stwierdzić, że poziom wyjściowy wiedzy o regionie Południowego Podlasia był bardzo zbliżony we wszystkich analizowanych przypadkach. Po realizacji badań końcowych okazało się, że grupy eksperymentalne w dwóch omawianych etapach zdecydowanie przewyższały wiedzą krajoznawczą grupy kontrolne. Analizując poziom wiadomości w badaniach początkowych i końcowych, stwierdzono, że wzrost wiedzy nastąpił we wszystkich grupach. Wyższy poziom odnotowano jednak w przypadku grup eksperymentalnych, które realizowały program autorski z turystyki, co świadczy o właściwym oddziaływaniu zadań objętych projektem „Turystyka aktywna w moim regionie...”.

W literaturze przedmiotu jednym z autorów badań w zakresie propozycji programowych realizowanych poza ławką szkolną z wykorzystaniem eksperymentu pedagogicznego techniką grup równoległych jest W. Pańczyk [7, 8]. Założenia badań realizowanych przez autora uwzględniają m.in. aktywność turystyczno-rekreacyjną wpisaną w ramy wychowania fizycznego na różnych poziomach edukacji. Autor zaprezentował wpływ zajęć rekreacyjno-turystycznych w terenie na zdrowy styl życia. Określił efekty biologiczno-zdrowotne i wychowawcze. Badania, prezentowane w niniejszym opracowaniu uwzględniają z kolei efekty

kształcące. Turystyka stanowi integralne połączenie z wychowaniem zdrowotnym, obywatelskim, moralnym, ekologicznym, odnosi się do wychowania fizycznego i umysłowego, a także politochnicznego. Należy ją rozpatrywać wieloaspektowo. Właściwie realizowana prowadzi do rozwoju zainteresowań, kształtuje myślenie problemowe, alternatywne i globalne, stwarzając również możliwość weryfikacji wiedzy.

Program „Turystyka aktywna w moim regionie...” nie jest jedyną propozycją. Południowe Podlasie jest terenem, który prowokuje do odpowiednich i właściwych zachowań turystycznych. Do przedszkoli i szkół systematycznie wprowadzana jest problematyka wychowania regionalnego. W walory turystyczne omawianej części Podlasia są wykorzystywane w procesie edukacji przez osoby należące do różnych grup wiekowych. Ich celem staje się poczucie tożsamości regionalnej, ochrony dóbr kultury i przyrody. Problemy te wydają się być niezwykle istotne zwłaszcza teraz w dobie informatyczno-globalnej [1, 3].

Wnioski

Prezentowane wyniki badań realizowanych w latach 2002-2003 i 2009-2010 dowodzą, że właściwie programowane zajęcia z turystyki mogą być źródłem wiedzy o regionie, stwarzają one okazję do konfrontacji wiadomości i teorii wyniesionej ze szkoły z rzeczywistością. Pozostają w pamięci uczestników zajęć, a jednocześnie wzbogacają i urozmaicają proces edukacyjny.

Turystyka stanowi atrakcyjną formę realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych współczesnej szkoły. Proponowane zajęcia z turystyki, głównie aktywnej, realizowane w najbliższej okolicy przyczyniają się znacznie do zdobywania i utrwalania wiadomości.

Piśmiennictwo

1. Bochenek, M. (2008). *Turystyka w edukacji dzieci i młodzieży*. Białą Podlaska: AWF.
2. Bochenek, M. (2009). Turystyka a wiadomości o regionie uczniów i uczennic Południowego Podlasia. *Annales UMCS, Sectio B, Vol. LXIV 2*.
3. Boczukowa, B. (2009). Wykorzystanie walorów turystycznych w procesie edukacji regionalnej na Południowym Podlasiu. *Annales UMCS, Sectio B, Vol. LXIV 2*.
4. Denek, K. (2000). *Wkręgu edukacji, krajoznawstwa i turystyki w szkole*. Poznań: Wyd. Eruditius.
5. Denek, K. (2002). *Poza ławkę szkolną*. Poznań: Wyd. Eruditius.
6. Denek, K. (2011). *Edukacja pozalekcyjna i pozaszkolna*. Poznań: Wyd. WSPiA.
7. Pańczyk, W. (1996). *Zielona recepta. Aktywność fizyczna w terenie jako środek wspomagający rozwój i zdrowie młodego pokolenia*. Zamość-Warszawa: Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki
8. Pańczyk, W. (2012). *Wychowanie fizyczne dla zdrowia*. Rzeszów: Uniwersytet Rzeszowski.
9. Turos, L. (1996). *Turystyka i edukacja*. Warszawa: Oficyna Ipsilon.

Otrzymano: 08.06.2012

Przyjęto: 27.08.2012